

"Ainut mikä muistuttaa on peilikuva"

Kansainvälisesti adoptoitujen kulttuurinen identifioituminen ja erilaisuuden kokemukset

Heidi Ruohio

Kansainvälinen adoptio on erityistä maahanmuuttoa, se ei ole itse valittua ja muuton yhteydessä adoptoidun kulttuuri vaihtuu hetkessä. Suurin osa ulkomailta tulevista lapsista adoptoidaan vauvoina tai pikkulapsi-ikäisinä. Tällöin heillä ei ole välttämättä muistikuvia synnyinmaastaan tai tietoa biologisista vanhemmistaan. Moni kansainvälisesti adoptoitu poikkeaa ulkonäöltään kantaväestöstään kuuluvasta, joten synnyinmaa on ainakin tässä mielessä väistämättä läsnä.

Artikkeli valottaa kansainvälisesti adoptoidun kulttuurista identiteettiä ja erilaisuuden kokemuksia Suomessa. Aineisto on kerätty haastattelemalla kuutta jo aikuisikään ehtinyttä kantaväestöstä poikkeavan näköistä adoptoitua. Tutkimuksen mukaan ympäristö "leimaa" adoptoidun ensi näkemältä ulkomaalaisiksi, ja adoptoitu joutuu neuvottelemaan suomalaisuudesta ympäristön kanssa. Kansainvälisesti adoptoitujen onneksi adoptio-sanalla on positiivinen kaiku. Omasta adoptiosta kertominen helpottaa suomalaisuuden saavuttamista toisten silmissä ja saattaa jopa pelastaa rasismilta. Erilaisuuden kokemukset ovat kuitenkin kansainvälisesti adoptoidun arkipäivää Suomessa.

Johdanto

Kansainvälinen adoptio puhuttaa runsaasti mediassa; palstatilaa saavat etenkin julkisuuden ihmisten tekemät adoptiot, adoptioprosessin kesto ja adoptiohakijoille asetetut kriteerit. Lapsettomuuden yleistymisen ja melko positiivinen mediakuva ovat pitäneet kansainvälisen adoptiohakijoiden jonot sekä Suomessa

että muuallakin maailmassa pitkinä. Kansainvälisesti adoptiosta on tullut yksi tapa perustaa perhe. Viime vuosina Suomeen kansainvälisesti adoptoidut ovat myös itse kertoneet elämästään ja kohtaamistaan ennakkoluuloista (Mylläri 2006). Kansainvälinen adoptio on tutkimusaiheena haastava ja mielenkiintoinen, sillä siihen liittyy useita osapuolia sekä luovuttavassa että vastaanottavassa maassa.

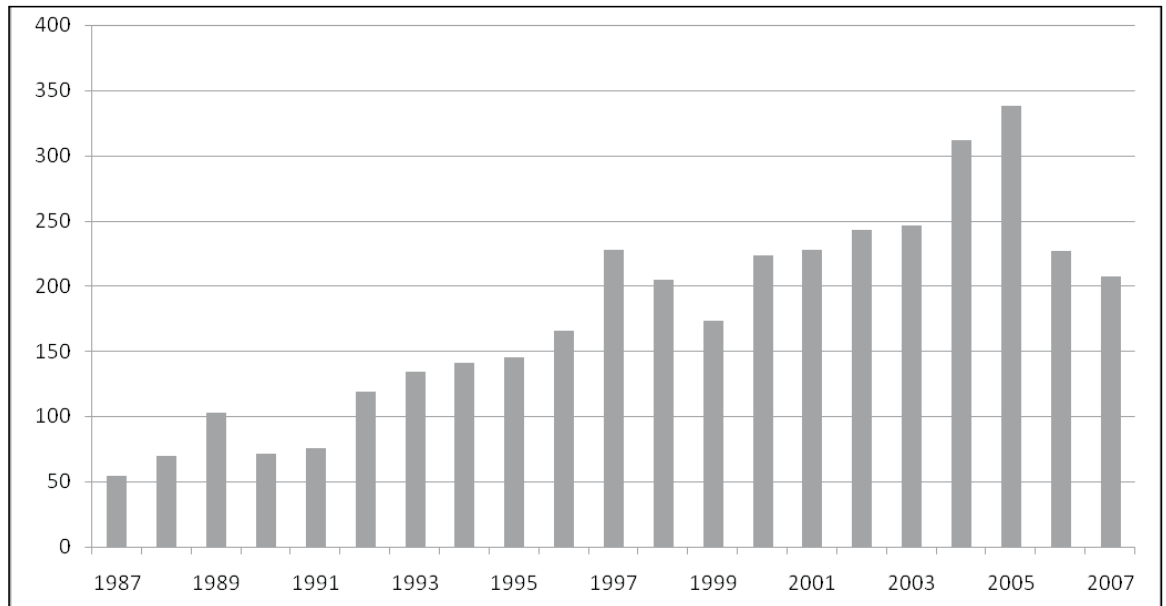
Suomessa kasvaa yhä suurempi sukupolvi kansainvälisesti adoptoituja, joiden elämää on tutkittu vielä varsin vähän. Yhdysvalloissa ja Pohjoismaissa on kuitenkin tutkittu runsaammin tätä poikkeuksellista maahanmuuttajaryhmää, joiden kohtaamiin haasteisiin on herätty. Tällä hetkellä Suomessa ovat käynnissä ainakin Jari Sinkkosen johtama laaja tutkimus koskien adoptoitujen fyysistä ja henkistä hyvinvointia sekä Sanna Mäkipään väitöskirjatutkimus koskien adoptoidun ja adoptiovanhempien kiintymyssuhdetta. Lisäksi Riitta Högbacka tutkii lapsen luovuttavia ja vastaanottavia äitejä sekä sitä, kuinka perheyhteisyys ja sukulaisuussuhteet muodostuvat kansainvälisessä adoptiossa. Kansainvälisesti adoptoitujen kulttuurista identifioitumista on tutkittu Suomessa vain opinnäytetöissä (mm. omani: Virkki 2006).

Tässä artikkelissa keskityn Suomessa asuvien aikuisten kansainvälisesti adoptoitujen kulttuurisen identiteetin ja erilaisuuden kokemuksiin. Artikkelini pyrkii vastaamaan seuraaviin kysymyksiin: Miten kansainvälisesti adoptoidut identifioituvat synnyinmaansa ja suomalaisuuden välillä? Millaisia erilaisuuden kokemuksia kansainvälisesti adoptoiduilla on? Mitä keinoja kansainvälisesti adoptoidulla on neuvotella identiteetistään?

Suomessa kansainvälinen adoptio on pienimuotoista verrattuna moneen muuhun länsimaahan. Suomessa on n. 3 300 vuoden 1985 lapseksiottamisesta annetun lain mukaisesti ulkomailta adoptoitua, kun esimerkiksi Ruotsissa on arvioitu olevan 45 000 kan-

---

HTM Heidi Ruohio, vieraileva tutkija, Väestöntutkimuslaitos, Väestöliitto. Turun yliopiston sosiaalipoliittikan laitoksen (sosiaalityö) jatko-opiskelija, tekeillä väitöskirja kansainvälisestä adoptiosta.

Kuvio 1. Kansainvälisten adoptioiden määrät Suomessa vuosina 1987–2007 (Tilastokeskus).

sainvälisesti adoptoitua (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008; Hubinette 2007). Oheisessa Tilastokeskuksen taulukossa (kuviokuva 1) ovat mukana lisäksi paljon puhuttavat itsenäiset adoptiot eli sellaiset adoptiot, jotka ulkomailla asuva suomalainen yksinhakija tai pari tekee kohdemaassa suoraan kyseisen maan adoptioprosessin mukaisesti. Suomessa adoptioasioista vastuussa oleva Sosiaali- ja terveysministeriö ei suosittele itsenäisiä adoptiota ohi suomalaisten järjestöjen, sillä itsenäisen adoption pelätään ruokkivan lapsikauppaa. Itsenäinen adoptio kuitenkin kiinnostaa yhä enemmän, kun kansainvälisen adoption jonot ovat Suomessa kasvaneet ja prosessi pidentynyt.

Tähän mennessä Suomeen tuli eniten adoptoituja vuonna 2005, jonka jälkeen määrä on liki puolittunut. Kansainvälisten adoptioiden väheneminen on maailmanlaajuinen kehityssuunta, joka johtuu luovuttajamaiden lastensuojelulakien kehityksestä ja luovuttajamaissa yleistyneistä maan sisäisistä adoptioista. Kansainväliseen adoptioon vapaiden lasten määrän vähennyttyä, adoptioprosessi on venynyt jopa yli viiteen vuoteen. Tällä hetkellä Suomen kolme adoption palvelunantajaa (Interpedia ry, Pelastakaa Lapset ry ja Helsingin kaupungin sosiaalivirasto) tekevät yhteistyötä 10 kontaktimaan kanssa. Suosituimmat adoption lähtömaat ovat Suomessa vuosien saatossa olleet Venäjä, Kiina, Thaimaa, Kolumbia, Etiopia ja Intia.

Kansainvälinen adoptio on erityistä maahanmuuttoa, koska lapsen maahanmuutto ei ole itse valittua

ja muuton yhteydessä siteet synnyinmaahan katkeavat. Lapsella ei ole yleensä biologisista vanhemmista tietoa. Kun muut maahanmuuttajat kantavat mukanaan synnyinmaan kieltä ja kulttuuria, kansainvälisesti adoptoidulla ne vaihtuvat hetkessä. Usein myös lapsen etunimi vaihdetaan. Adoptoitu eroaa kuitenkin usein kantaväestöstä ulkonäön vuoksi, joka viittaa kaukaiseen synnyinmaahan. Kansainväliseen adoptioon lapsia luovuttavat maat ovat yleensä köyhiä kehitysmaita. Ulkonäöllinen erilaisuus luo mielenkiintoisen aspektin adoptoidun kulttuurisen identiteetin muodostumiseen ja synnyinmaan merkitykseen.

Aineisto ja menetelmät

Artikkeli pohjautuu haastatteluaineistoon, jonka keräsin pro gradu –tutkielmaani varten vuonna 2005. Kolmen ryhmähaastattelutilanteen lisäksi tein kuusi yksilöhaastattelua aikuisten adoptoitujen kanssa. Artikkelin aineistona käytän näitä kuutta yksilöhaastattelua. Yksilöhaastattelujen iät olivat haastattelujen tekohetkellä 19–27 vuotta ja haastateltavien synnyinmaat olivat Bangladesh (2), Intia, Kolumbia, Guatemala ja Etiopia. Yksilöhaastatteluihin osallistui kolme naista ja kolme miestä. Haastateltavien yhteystiedot sain suomalaisilta adoptiojärjestöiltä ja yhden haastateltavan sain lumipallomenetelmää hyödyntäen.

Keräsin aineiston tutkimukseen teemahaastattelulla. Olin etukäteen miettinyt haastattelujen aihe-

piirit, jotka kävin läpi jokaisen haastateltavan kanssa. Aihepiirejä oli taustatietojen (mm. ikä, synnyinmaa, Suomeen tulo, tiedot biologisista vanhemmista) lisäksi neljä: kulttuurinen identifioituminen, suomalaisuus, erilaisuuden kokemukset ja rasismi. Haastattelut kestivät keskimäärin tunnin. Nauhoitin haastattelut kokonaisuudessaan, jonka jälkeen litteroin ne. Analysoin aineiston sisällönanalyysin keinoin teoriaohjaavasti ja teemoittain (Tuomi & Sarajarvi 2009, 103–122). Analyysin ensimmäisessä vaiheessa pyrin katselemaan aineistoa vielä ilman aiemmin nimettyjen tutkimusteemojen kehystä. Näin kohtasin vielä nimeämättömiä ilmiöitä, joita aineistosta nousi esiin. Myöhemmin kävin aineiston läpi tema-alue kerrallaan.

Kulttuurinen samaistuminen suomalaisuuteen ja synnyinmaahan

Huolimatta identiteettitutkimuksen suosiosta – tai ehkä juuri siksi – identiteettiä ei pidetä käsitteellisesti yksiselitteisenä tai edes helppona määritellä. Stuart Hallin (1999) mukaan identiteetin käsite on kokenut viime vuosina "diskursiivisen räjähdysksen", samalla, kun koko käsite on ollut kritiikin kohteena. Nykyisin identiteetin ei ajatella enää olevan pysyvä ja ajallisesti muuttumaton, vaan pikemminkin prosessiomainen ja jatkuvasti liikkeessä oleva. Nykykäsityksen mukaan ihminen voi rakentaa identiteettiään monista keskenään ristiriitaisistakin osista. (Hall 1999, 19–23.) Kulttuurisen ja etnisen itseymmärryksen avulla ihmisten on mahdollista tuntea yhteisöllisyyttä. Yhteisön jäsenyys viittaa sekä sisäänpäin (kuka minä olen?) että ulospäin (mihin minä kuulun?).

Kaikkein merkittävin kulttuurisen identiteetin samaistumiskohde on länsimaissa edelleen kansallinen kulttuuri (Hall 1999, 19). Kulttuurisen identifioitumisen keskiössä voivat olla kansallisen kulttuurin sijaan myös esimerkiksi uskonto (Tiilikainen & Martikainen 2007, 404–405), "rotu" tai etnisyys. Vaikka lisääntynyt maahanmuutto on hälventänyt rajoja ja synnyttänyt diasporia, se on samalla aiheuttanut tarpeen uudelleen määritellä kansallisia ja paikallisia identiteettejä. Etnisyyden tutkimus on lisääntynyt runsaasti globalisaation myötä ja tämä näkyy myös adoptiotutkimuksessa (esim. Huh & Reid 2000). Yhdysvalloissa ja Britanniassa on tutkittu lisäksi paljon maansisäisiä – "rotujen" – välisiä (transracial) adoptioita ja niihin liitty-

vää identiteettiproblematiikkaa (esim. Tuan & Shiao 2004; Small 2003). Näissä maissa on käyty kriittistä keskustelua tummaihoisten lasten adoptioimisesta valkoisiin perheisiin siitä syystä, että valkoiset vanhemmat eivät voisi riittävästi tukea lapsen identiteettiä ja selviämistä rasismien kokemuksista.

Vaikka varsinkin yhdysvaltalainen adoptiotutkimus käyttää adoptoiduista puhuessaan etnisen identiteetin käsitettä, on tässä artikkelissa päädytty kulttuurisen identiteetin käsitteeseen. Arjessa etninen ja kulttuurinen identiteetti ymmärretäänkin usein samaa tarkoittavina, ja ne ovat pitkälti toisiinsa kietoutuneita myös tutkimuksessa. Etninen identiteetti viittaa tiukempaan käsitykseen kulttuurisesta identiteetistä pitäen sisällään muun muassa yhteiset verisiteet (esim. Hall 2003, 92–93). Vaikka etnisyys nähdäänkin yhä enemmän identiteetti-käsitteen tavoin joustavana eikä ajallisesti muuttumattomana, sen käyttö kansainvälisesti adoptoitujen kohdalla on osin ongelmallista, kun adoptiopeheestä puuttuvat verisiteet. Lisäksi etnisyyteen läheisesti liitetty uskonto ja kieli ovat adoptoiduilla samat kuin kantaväestöllä. Näiden argumenttien vuoksi olen päättänyt käyttämään tutkimuksessa kulttuurisen identiteetin käsitettä.

Kun kysyin haastatteluissa aikuisilta adoptoiduilta, mihin kansalliseen ryhmään he (ensisijaisesti) katsoivat kuuluvansa, oli vastaus aina: *suomalaisuuteen*. Adoptoitujen vastaukset voidaan kuitenkin jakaa kahteen ryhmään: heihin, jotka kokevat itsensä "täysin suomalaisiksi" ja heihin, jotka korostivat puheessaan myös synnyinmaataan ja identifioituivat osin myös siihen.

Guatemalassa syntynyt nuori mies kuvastaa vahvasti suomalaista identiteettiä: *"Ainut mikä muistuttaa on peilikuva, että aamulla kun menee peilin eteen niin ainii, mä oon tummaihoinen."*

Adoptoidut, jotka kokivat itsensä hyvin suomalaisiksi, korostivat puheessaan eroavansa kantaväestöstä vain ulkonäkönsä vuoksi. Yksi haastateltava sanoo, että jos häntä ei näkyisi, kukaan ei osaisi epäillä hänen olevan millään tavoin valtaväestöstä poikkeava. Haastateltavat, jotka kokivat itsensä täysin suomalaisiksi, eivät osoittaneet juurikaan kiinnostusta synnyinmaataan kohtaan. Eräs haastateltava sanoi kärjistäen, että *"hyvä kun tietää synnyinmaansa pääkaupungin"*.

Intiassa syntynyt nuori nainen puolestaan esittää monimuotoisempaa kuvaa itsestään: *"Mä voisin sanoa, että mun identiteetti on kaksipuolinen, mutta se ei oo niinku sillä lailla, että voi vetää viivan siihen väliin"*

vaan että ne sulautuu aika paljon toisiinsa. (synnyinmaa Intia).

Kolme haastateltua kuudesta kokivat, että heidän persoonassaan on jotain synnyinmaan tuomaa, ei-suomalaista: esimerkiksi temperamenttisuus tai spontaanius. Ne adoptoidut, joka identifioituivat suomalaisuuden lisäksi synnyinmaahansa, olivat myös kiinnostuneempia synnyinmaastaan. He saattoivat kuunnella synnyinmaansa musiikkia, keräillä maahan liittyviä esineitä ja haaveilla synnyinmaan kielien opiskelusta.

Ainoastaan kaksi kuudesta haastellusta oli käynyt adoption jälkeen synnyinmaassaan, kaksi haaveili jossain vaiheessa käyvänsä, kun taas kaksi haastateltavaa eivät tunteneet erityistä halua vierailla synnyinmaassaan. Norjalainen adoptiotutkija Signe Howell (1999, 44) toteaa, usein virheellisesti oletettavan, että kaikilla adoptoiduilla olisi luonnollinen halu etsiä juurensa. Monen kohdalla juurien etsimiseen ei ole realistisia mahdollisuuksia tai edes halua.

Erilaisuuden ja rasismien kokemuksia

Identifikaatio tiettyyn ryhmään tapahtuu sisäpuolelta joko yksilön tai ryhmän toimesta (omakuva) ja kategorisointi ulkopuolelta jopa niin, että emme sitä itse huomaa (julkinen kuva) (Jenkins 1996). Nimenomaan tämä ulkopuolinen kategorisointi näkyy pahimmillaan syrjintänä ja rasismina. Kategorisointi on nopeaa ja usein tiedostamatonta, eikä sitä aina edes lausuta ääneen. Se voi Anna Rastaan (2002) esimerkin tavoin näkyä katseissa, jotka kertovat, että "olet erilainen". Adoptoitujen arjessa erilaisuuden kokeminen näytättyy niin puheissa, katseissa kuin jossain tapauksissa myös tekoina. Kansallisuuden kyseenalaistaminen ja alkuperästä kyseleminen on tavallista kansainvälisesti adoptoitujen elämässä. Osa haastateltavista koki myös hyväntahtoisen kiinnostuksen alkuperästään kiusalliseksi. Kiinnostava yksityiskohta on, että kansainvälisesti adoptoiduille puhutaan usein ensikon-taktissa englantia.

Haastattelemillani adoptoiduilla oli hyvin erilaisia käsityksiä siitä, ovatko he kokeneet rasismia Suomessa. Suurin syy tähän lienee haastateltujen erilaiset määritelmät rasismille. Kaksi haastateltavaa määritteli rasismien hyvin klassisella tavalla: rasismia ei ole värien näkeminen, vaan niiden eriarvoistaminen.

Myös kahdella nuorella miehellä vastaukset olivat hyvin samankaltaiset: rasismi on tietoisista vihaa. Nämä nuoret miehet eivät laskeneet esimerkiksi huutamista kadulla yksioikoisesti rasismiksi, koska tätä saatettiin tehdä vain "huvikseen". Heidän mukaansa rasismi on aate eli sitä, kun ihminen tiedostaa, miksi ajattelee tietyllä tavalla erinäköisistä ihmisistä. Tällaisia "todellisia" rasisteja nämä nuoret miehet eivät kerro juurikaan tavanneensa. Rastas (2004, 42) sanoo, että kun vain äärimmäisen pahat asiat määritellään rasismiksi, mahdollistuu omien kokemusten vähättely ja jopa mitätöinti.

Moni haastateltava toi esille kiusaamisen kokemuksia erityisesti ala-asteelta. Kiusaamisessa käytettiin aseina nimenomaan erilaista ulkonäköä tai jopa argumenttia, että "eihän sun vanhemmat edes ole sun oikeita vanhempia". Bangladeshista adoptoitu nuori nainen toi esille työkokemuksensa asiakaspalvelutehtävissä, jossa hän oli muutaman kuukauden aikana kokenut runsaasti rasismia ja syrjintää asiakkailtaan. Hänen ammattitaitonsa kyseenalaistettiin tummemman ihonvärin vuoksi ja hän joutui päivittäin vastaamaan henkilökohtaisiin kysymyksiin alkuperästään. Hän myönsi haastattelussa, että tämä ikävä työkokemus sai hänet tuntemaan itsensä vähemmän suomalaiseksi kuin ennen. Yksi haastateltava kertoi joutuneensa skinien hyökkäyksen kohteeksi, mutta hän onnistui pakenemaan tilanteesta. Dan-Olof Rooth (2002) on tutkinut Ruotsiin adoptoitujen sijoittumista työelämään. Roothin tutkimuksen mukaan adoptoidut, joilla on ruotsalaisesta kantaväestöstä poikkeava ulkonäkö, sijoittuvat työmarkkinoilla huomoinnemmin kuin ne adoptoidut, joiden ulkonäkö ei poikkeaa ruotsalaisesta kantaväestöstä. Eroja syntyperäisten ruotsalaisten ja Pohjois-Euroopasta adoptoitujen välillä ei löytynyt.

Rasismi jaetaan vanhaan ja uuteen rasismiin, joista vanha rasismi perustuu fyysisten piirteiden erotteeluun ja uusi rasismi perustuu kulttuuriseen erontekoon (Giddens 2001, 252). Uusrasismissa sanoudutaan irti "rotujen" hierarkiasta ja sen sijaan sanotaan ihmisten luonnostaan elävän mieluummin (kulttuurisesti) kaltaistensa kanssa (Miles 1994, 95). Kansainvälisesti adoptoitujen kohtaamaa rasismia voidaan siten pitää ulkonäköön perustuvana, ns. vanhana rasismina, sillä kulttuurisista eroavaisuuksista ei ole. Etnisen hierarkian käsitettä käytetään kuvaamaan kantaväestön suhtautumista eri kansallisuusryhmiin. Suomalaisen mielissä maahanmuuttajien kansallisuusryhmiä

suosituimpia ovat pohjoismaalaiset ja englantilaiset. Etnisen hierarkian loppupäässä ovat muun muassa somalit, arabit, kurdit ja venäläiset. Hierarkian häntäpäätä pitävät kansallisuudet ovat useimmiten uskonnollisesti, kulttuurisesti ja ulkonäöllisesti kantaväestöstä poikkeavia. Poikkeuksena ovat venäläiset, jotka lienevät epäsuosittuja lähinnä kulttuurihistoriallisista syistä. (Jaakkola 2005.)

Kiinnostavaa on, että venäläisten ollessa etnisen hierarkian yksi epäsuosituimpia kansallisuusryhmiä, se on ollut yhdessä Kiinan kanssa suosituimpia kansainvälisen adoption lähtömaita Suomessa. Heikki Parviainen (2003) pohtii, että suomalaisten suhtautuminen (kantaväestöstä poikkeavan näköisiin) ulkomaalaisiin voisi vaikuttaa siihen, että suomalainen adoptiovanhempi valitsee adoption lähtömaaksi Venäjän. Näin lapsi on mahdollisimman samannäköinen kuin adoptiovanhemmat ja luultavasti välttyy arjessaan paremmin rasismien kokemuksilta. Venäjän suosioon adoption lähtömaana vaikuttanee myös maantieteellinen läheisyys ja tietoisuus sikäläisten lastenkotien oloista. Adoption lähtömaan valintaan vaikuttavat luonnollisesti myös adoptioprosessin kesto kyseisessä maassa ja kohdemaan asettamat kriteerit adoptiohakijoille.

Neuvottelun avulla suomalaiseksi

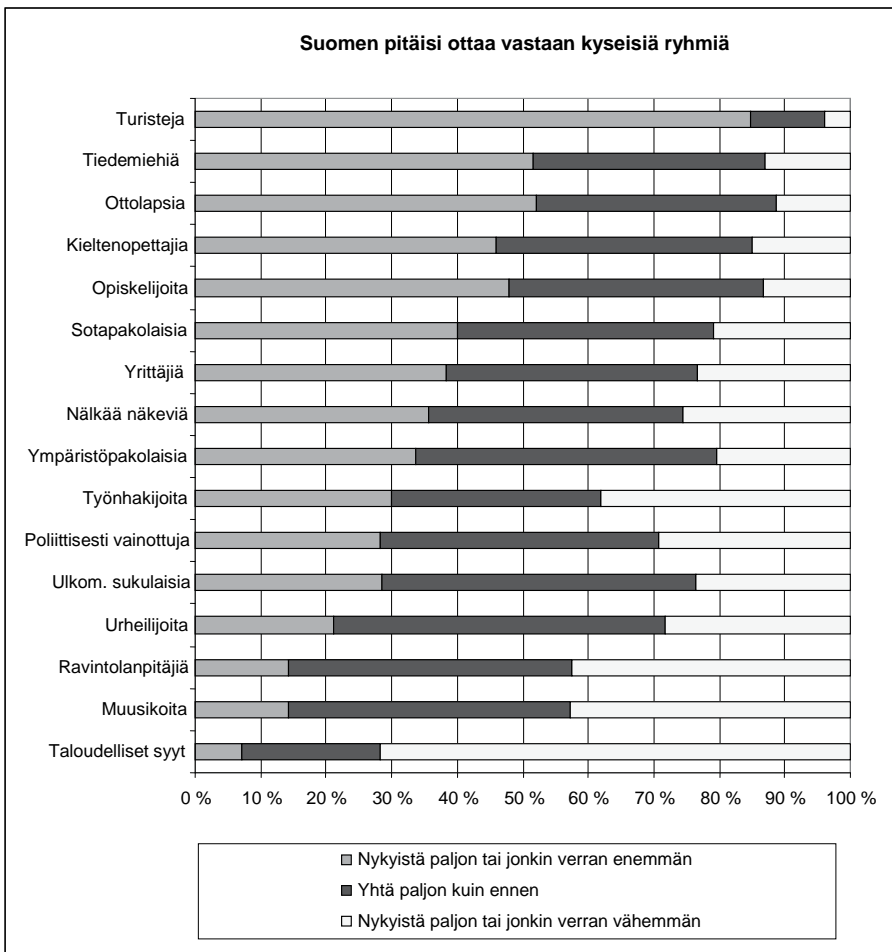
Vaikka identiteetin määrittelyä voidaan tehdä molemmin puolin, "kulttuurisessa ytimessä" olevilla näyttää olevan suurempi määrittelyvalta (Huttunen 2004, 154). Kirsi Juhilan (2004) mukaan kulttuurinen kategorisointi synnyttää niin sanottuja leimattuja identiteettejä, jolloin kategorisoinnin kohteeksi joutunut pyrkii ottamaan niihin etäisyyttä vastapuolen avulla. Vastapuhetta on kaikki se toiminta, jolla kyseenalaiseetaan vakiintuneita kategorioita. Niin kansainvälisesti adoptoidut kuin muutkin maahanmuuttajat joutuvat neuvottelemaan identiteetistään ja niistä ominaisuuksista, joita heihin samaistettuihin kategorioihin liitetään. Erityisen haastavaa tämä on niiden kohdalla, joiden identiteetteihin liittyy ns. stigmatisointia eli sosiaalista leimaamista (Goffman 1981).

Haastattelujen perusteella voidaan sanoa, että kansainvälisesti adoptoidut nuoret eivät yleensä saa suomalaisuutta ensikontaktissa. Kantaväestöstä poikkeava ulkonäkö liitetään ei-suomalaisuuteen, jolloin suo-

malaisuuden saavuttaminen muiden silmissä vaatii neuvottelua. Adoptoidut ovat tottuneita vastaamaan alkuperäänsä koskeviin kysymyksiin, sillä uusia ihmisiä tavattaessa alkuperä ja adoptiotausta tulevat miltei aina puheeksi. Monet haastateltavat kertoivat tuovansa taustansa omaehtoisesti esille usein jo ensikontaktissa tavatessaan ihmisiä esimerkiksi uudessa harrastuksessa tai työssä. Haastateltavat kertovat, että monen ihmisen reaktiot heitä kohtaan muuttuvat, kun he kertovat adoptiotaustaan. Adoptio voi olla vastapuolen mielestä jopa "*vähän siistii*", vaikka suhtautuminen muihin maahanmuuttajaryhmiin ei olisi yhtä myönteistä. Kansainvälisesti adoptoitujen tilanne on muita maahanmuuttajaryhmiä siinä mielessä helpompi, että kantaväestö suhtautuu adoptioon monia muita maahanmuuttosyitä positiivisemmin (ks. kuvio 2). Adoptio näyttää jopa toimivan eräänlaisena suojana, joka voi estää syrjintää ja rasismia.

Juhila (2004) erottelee kaksi vastapuolen strategiaa: tavallisuusretoriikan ja erojen politiikan. Näiden strategioiden avulla voidaan neuvotella kulttuurisista kategorioista vaihtoehtoisten identiteettien saavuttamiseksi. Vastapuolen strategioista tavallisuusretoriikkaa käyttävä korostaa itseään "ihan tavallisena", kun taas erojen politiikan avulla pyritään tekemään (positiivisia) eroja kulttuuriseen kategoriaan sekä korostetaan identiteetin moninaisuutta ja suhteellisuutta. Haastatellut adoptoidut kertoivat käyttävänsä näitä molempia vastapuolen strategioita arjessaan. Myös haastattelupuheessa näitä strategioita käytettiin.

Tavallisuusretoriikan keinoin moni haastateltava mainitsi esimerkiksi olevansa "*niin suomalainen kuin olla voi*". Varsinkin nuorena tavallisuuden korostaminen on tutkimusten mukaan yleistä (Tolonen 2002). Toisaalta haastateltavat käyttivät myös erojen politiikkaa neuvottelun strategiana eli he tekivät puheessaan eroja niin muihin maahanmuuttajaryhmiin kuin myös toisiin adoptoituihin. Tämä on varsin ymmärrettävää, lähtihän koko tutkimus tavallaan siitä oletuksesta, että kansainvälisesti adoptoitu on jollain tapaa erilainen. Intiasta adoptoitu nuori mies käytti haastattelussa tilannetta hyväkseen ja sanoi, ettei tunne itseään niinkään erilaiseksi, vaan erikoiseksi. Oma erilaisuus koettiin aikuisena (myös) positiivisena asiana. Mielenkiintoista oli, että eroa tehtiin tietyin paikoin myös suomalaisuuteen. Stereotyyppisestä suomalaiskuvasta ja siihen liitetystä negatiivisesta tahdottiin usein irrottautua.

Kuvio 2. Suomalaisten suhtautuminen (%) eri syistä maahan muuttaviin vuonna 2003 (Jaakkola 2005).

Pohdinta

Varsinkin Pohjoismaissa on saatu tutkimustuloksia siitä, että kansainvälisesti adoptoidut voisivat muuta väestöä huonommin (mm. Cederblad et al. 1999; Irhammar & Bengtsson 2004). Ruotsalainen tutkija, itsekin Koreasta adoptoitu, Tobias Hübinette suhtautuu kriittisesti koko kansainväliseen adoptioon. Hänen mukaansa kansainväliset adoptoidut ovat osa ”uhrien diasporaa” (victim diaspora), joka on syntynyt traumaattisten tapahtumien johdosta. (Hübinette 2004). Kansainvälisen adoption oikeutuksesta käydään vilkasta keskustelua puolesta ja vastaan. Toisin kuin usein ajatellaan, kaikki kansainväliseen adoptioon annetut lapset eivät ole orpoja, jotka ovat vailla kotia. Moni biologinen äiti luovuttaa lapsen äärimmäisen köyhyyden vuoksi (esim. Högbäck 2008). Jos kansainvälistä adoptiota perustellaan lapsen parhaalla, voidaan asettaa kyseenalaiseksi oletus siitä, että

lapsella olisi parempi kasvaa länsimaassa. Onko kansainvälisen adoption hinta se, että adoptoidut voivat uudessa kotimaassaan kantaväestöä huonommin ja kohtaavat rasismia?

Kaikki kuusi haastateltavaa identifioituivat ensisijaisesti suomalaisuuteen. Osa heistä koki synnyinmaan näkyvän vain kantaväestöstä poikkeavana ulkonäkönä eikä näillä adoptoiduilla ollut erityistä kiinnostusta synnyinmaataan kohtaan. Toiselle osalle haastateltavista synnyinmaa näytteli suurempaa roolia elämässä ja sen koettiin olevan osa identiteettiä. Synnyinmaan identiteetti ylläpito oli tosin näillekin vaikeaa maantieteellisen etäisyyden ja esimerkiksi kielimuurin vuoksi. Synnyinmaa voi näyttäytyä adoptoidun elämässä "harrastuksena" ja aktiivisena kiinnostuksena.

Kaikki haastatellut adoptoidut toivat esille erilaisuuden kokemustaan, jotka saattoivat näkyä arjessa eleinä, sanoina tai tekoina. Hyvin yleistä on, että adoptoitu joutuu vastaamaan hyväntahtoisinkin kyselyihin alkuperästä ja biologisista vanhemmista.

Haastatteluissa esille tulleita negatiivisia erilaisuuden kokemuksia olivat muun muassa loukkaava huutelu kadulla, kiusaaminen koulussa, syrjintä työpaikalla ja rasistinen hyökkäys. Tosin toiset haastateltavista kertoivat välttyneensä suuremmalta syrjinnältä. Kantaväestöstä poikkeava ulkonäkö liitetään vahvasti ulkomaalaisuuteen tai pakolaisuuteen, jolloin adoptoidun on neuvoteltava suomalaisuudestaan ympäristön kanssa. Usein lyhyt selostus omasta adoptiotaustasta riittää. Adoptio maahanmuuttosyynä on yksi hyväksytyimpiä ja positiivinen asenne adoptioon helpottaa adoptoituja arjen kohtaamisissa.

Kirjallisuus

Cederblad, Marianne, Höök, Börje, Irhammar, Malin & Mercke, Ann-Mari (1999). Mental health in international adoptees as teenagers and young adults.

- An epidemiological study. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 8, pp. 1239-1248.
- Giddens, Anthony (2001). *Sociology*. Polity Press. Cambridge.
- Goffman, Erving (1981). *Stigma: Notes on the Management of Spoilt Identity*. Penguin Books.
- Grotevant, Harold D. (1997). Coming to terms with adoption: The construction of identity from adolescence into adulthood. *Adoption Quarterly*, 1, pp. 3-27.
- Hall, Stuart (1999). *Identiteetti*. Vastapaino. Tampere.
- Hall, Stuart (2003). *Erilaisuus*. Vastapaino. Tampere.
- Howell, Signe (1999). Biologizing and de-biologizing kinship: some paradoxes in Norwegian transnational adoption. Teoksessa Anne-Lise Rygvold, Monica Dalen & Barbro Saetersdal (toim.) *Mine – Yours – Ours and Theirs. Adoption, Changing Kniship and Family Patterns*. Oslo: Department of special needs education, University of Oslo.
- Huh, Nam Soon & Reid, William J. (2000). Intercountry, transracial adoption and ethnic identity. A Korean example. *International Social Work*, vol. 43 (1), pp. 75-87.
- Huttunen, Laura (2004). Kasvoton ulkomaalainen ja kokonainen ihminen: marginalisoiva kategorisointi ja maahanmuuttajien vastastrategiat. Teoksessa Arja Jokinen, Laura Huttunen & Anna Kulmala (toim.) *Puhua vastaan ja vaieta*. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista. Gaudeamus. Helsinki.
- Hübinette, Tobias (2004). Adopted Koreans and the Development of Identity in the 'Third Space'. *Adoption & Fostering*, vol. 28 (1) pp. 16-24.
- Hübinette, Tobias (2002). Sverige unikt som adoptionsland. *Välfärd* 2, pp. 3-5.
- Högbacka, Riitta (2008). The Quest for a Child of One's Own: Parents, Markets and Transnational Adoption. In *Journal of Comparative Family Studies*, Volume XXXIX:3, Summer 2008, pp. 311-330.
- Irhammar, Malin & Bengtsson, Hans (2004). Attachment in a Group of Adult International Adoptees. *Adoption Quarterly*, vol. 8 (2), pp. 1-25.
- Jaakkola, Magdalena (2005). Suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttajiin vuosina 1987-2003. Työministeriö, työpoliittinen tutkimus 286. Työministeriö. Helsinki.
- Jenkins, Richard (1996). *Social Identity*. Routledge. London.
- Juhila, Kirsi (2004). Leimattu identiteetti ja vastapuhe. Teoksessa Arja Jokinen, Laura Huttunen & Anna Kulmala (toim.) *Puhua vastaan ja vaieta*. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista. Helsinki: Gaudeamus.
- Miles, Robert (1994). *Rasismi*. Vastapaino. Tampere.
- Mylläri, Anu (2006). *Adoptoitu*. Otava. Helsinki.
- Parviainen, Heikki (2003). Kansainvälinen adoptio-toiminta Suomessa vuosina 1970-2000. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja E 15/2003. Väestöliitto. Helsinki.
- Rastas, Anna (2002). Katseilla merkityt, silmännähdn erilaiset. Lasten ja nuorten kokemuksia rodullistavista katseista. *Nuorisotutkimus*, 3/2002, pp. 3-17.
- Rastas, Anna (2004). Miksi rasismien kokemuksista on niin vaikea puhua? Teoksessa A. Jokinen, Laura Huttunen & A. Kulmala (toim.) *Puhua vastaan ja vaieta*. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista. Gaudeamus. Helsinki.
- Rooth, Dan-Olof (2002). Adopted Children in the Labour Market – Discrimination or Unobserved Characteristics? *International Migration*, vol. 40 (1), pp. 71-98.
- Small, John (2003). In the Interest of the Black Child: Race, Culture, Identity and Transracial Adoption in Britain. *IDEAZ*, vol. 2 (1), pp.81-95.
- Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö (2008). Suomen kansainvälisten lapseksiottamisasioiden lautakunta. Toimintakertomus 2007. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. Helsinki.
- Tiilikainen, Marja & Martikainen, Tuomas (2007). Yhteenveto ja keskustelu. Teoksessa Tuomas Martikainen & Marja Tiilikainen (toim.) *Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, työ ja perhe*. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja, D 46/2007. Väestöliitto. Helsinki.
- Tolonen, Tarja (2002). Suomalaisuus, tavallisuus ja sukupuoli nuorten näkemyksissä. Teoksessa Tuula Gordon, Katri Komulainen & Kirsti Lempiäinen (toim.) *Suomineiton hei! Kansallisuuden sukupuoli*. Tampere: Vastapaino.
- Tuan, Mia & Shiao, Jiannbin (2004). A Sociological Approach to Race, Identity and Asian Adoption. American Sociological Association, 2004 Annual Meeting. San Francisco.
- Tuomi, Jouni & Sarajarvi, Anneli (2009). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi. Helsinki.
- Virkki, Heidi (2006). Suomalaisuuden peilissä – kansainvälisesti adoptoitujen kokemuksia suomalaisuudesta ja erilaisuudesta. Pro gradu –tutkimus. Tampereen yliopisto.